

Justitiedepartementet

**Delbetänkandet *Tidiga förhör* av utredningen om processrätt och stora brottmål
(SOU 2017:98)**

Diarienummer Ju2017/09591/Å

Allmänt

Tingsrätten är i huvudsak positiv till att tidiga förhör ska kunna hållas med förhörspersoner. Betänkandet är välskrivet och beskriver på ett grundligt sätt de frågor om effektivitet och rättssäkerhet som kan följa av förslaget. I det nedanstående gör tingsrätten några påpekanden och reflektioner bl.a. rörande de konsekvenser som går att förutse av förslaget.

Konsekvenser för domstolarna

Tingsrätten är naturligtvis mycket intresserad av vilka konsekvenser som förslaget med tidiga förhör, särskilt bevisupptagning inför domstol utom huvudförhandling, kan ha för domstolarna.

I kapitlet *Kostnader och andra konsekvenser* berörs frågan. Under rubriken *7.5 Något om de faktiska konsekvenserna av våra förslag* (s. 260 ff) anförs bl.a. att en utökad möjlighet att ta upp bevisning i domstol utom huvudförhandling framför allt ställer krav på nya rutiner, särskilt som det rör sig om framställningar som ska handläggas skyndsamt.

Dok.Id 247991

Postadress
Box 102
791 23 Falun

Besöksadress
Kullen 4

Telefon
023-482 00
E-post: falu.tingsratt@dom.se
www.falutingsratt.domstol.se

Telefax
023-482 80

Expeditionstid
måndag - fredag
08:00-12:00
13:00-16:00

Tingsrättens uppfattning är att nya rutiner är ett övergående problem som på sikt inte leder till några påtagliga svårigheter. De konsekvenser som tas upp i betänkandet av mer praktisk natur, nämligen ökningen av förhandlingstid, kan däremot skapa mer svårbemästrade problem.

I betänkandet anges att en dubblering av förhandlingstiden kommer att uppstå i förhållande till vad som nu gäller. Även om förslaget inte enbart ska gälla vid särskilt stora mål med mycket lång förhandlingstid, ligger det nära till hands att det är i dessa mål som de nya bestämmelserna främst kommer att tillämpas. Att i så fall hålla ett stort antal tidiga förhör som sedan kommer att spelas upp vid huvudförhandlingen, innebär naturligtvis stora påfrestningar för domstolarnas arbetssituation. Det framstår också som tänkbart att utredningsläget i dessa stora mål kan förändras efter att flera tidiga förhör hållits. I sådana fall är det troligt att kompletterande förhör kommer att hållas vid huvudförhandlingen med än mer ökad förhandlingstid som följd. Man kan också leka med tanken att ytterligare förhör aktualiseras i hovrätten, t.ex. på grund av att nya omständigheter tillkommer. Hovrätten kan då komma i ett läge när upp till tre olika förhör med samma förhörsperson och med samma bevisstema ska bedömas. Ytterligare en omständighet att beakta i dessa situationer är att påfrestningen givetvis blir större för förhörspersoner av att behöva delta i domstolsförhör vid flera tillfällen.

Om dessa konsekvenser blir verklighet framstår förslaget om nya bevisregler inte som effektivitetsskapande, i vart fall inte för tingsrätterna.

Beroende på omfattningen av de angivna konsekvenserna kan det naturligtvis också bli aktuellt med att utöka bemanningen av domare och annan personal i domstolarna, med allt vad det innebär av ekonomiska konsekvenser och utbyggnad av lokaler. I betänkandet berörs konsekvenserna för de allmänna domstolarna mycket kortfattat (ss 268-269). Det anförs således att förslagen kan komma att medföra begränsade kostnadsökningar för de allmänna domstolarna, framför allt eftersom sammanträden för bevisupptagning kommer att hållas oftare, men att dessa kostnadsökningar inte är större än att de ryms inom befintliga anslag. Vidare anförs att bedömningen är att de kostnadsökningar som kan uppstå kan kompenseras av förslagets effekter i fråga om förbättrade möjligheter att planera rättegångar och att genomföra sammanhållna rättegångar. Tingsrätten anser att man tar för lätt på dessa frågor i betänkandet. Enligt tingsrättens mening bör en mer djupgående conse-

kvensanalys genomföras av de praktiska och ekonomiska konsekvenser som kan följa av förslaget med bevisupptagning i domstol.

Tidiga förhör som leds av polis eller åklagare

Det som framstår som särskilt intressant är förslaget att det i utökad utsträckning ska vara möjligt att som bevisning vid huvudförhandlingen lägga fram berättelser som lämnats vid förundersökningen eller annars utom rätta. Vad gäller detta förslag anförs i betänkandet redan under kapitlet *Sammanfattning*, att en *ljud- och bildupptagning* av en berättelse som lämnas inför åklagare eller Polismyndigheten eller annars utom rätta, bör få åberopas som bevis i rättegången om det inte är olämpligt med hänsyn till sakens prövning.

Tingsrätten är positiv förslaget att på detta sätt kunna säkerställa muntliga uppgifter i ett tidigt skede av utredningen. En absolut förutsättning bör dock vara att det är fråga om just en bild- och ljudupptagning, av samma modell som idag gäller för t.ex. barnförhör. För att berättelsen ska kunna läggas fram utan att förhörspersonen kallas till personlig inställelse vid huvudförhandlingen, är försvarares medverkan av stor betydelse för att motförhör ska kunna hålla redan vid ett inledande polisförhör. I denna fråga sker en klok argumentation i betänkandet och tingsrätten anser, lika med förslaget, att tidiga förhör som genomförs korrekt, inte utgör ett hot mot den misstänktes rättssäkerhet eller jämbördiga ställning i processen.

Tingsrätten vill framhålla vikten av att förhørsledarna har god utbildning vad gäller bl.a. minnesprocesser och förhörsteknik. Som anförs i utredningen (s. 61) kan formerna för ett förhör både hjälpa och stjälpa en förhørsutsagas kvalitet. Om tidiga förhör genomförs på ett bra sätt av utbildade förhørsledare, kan dessa tidiga förhör bli en utmärkt del av bevisföringen och kanske till och med innebära att bevisupptagning inför domstol, enligt den andra delen av förslaget, blir relativt ovanligt.

Här vill tingsrätten även nämna den form av vitsordanden av sakomständigheter som advokaten Thomas Nilsson lyfter fram i ett särskilt yttrande (s. 291 ff). Tingsrätten anser att denna möjlighet bör utredas ytterligare och kanske även befästas i lag. Om tidiga, väl genomförda, förhör både kan användas som bevis och leda till att sakomständigheter vitsor-

das, torde en avsevärd effektivitetsvinst bli följd. Till detta kommer att säkerställandet av tidiga förhörsuppgifter sannolikt leder till att den muntliga bevisningen blir mer tillförlitlig.

Tingsrätten delar uppfattningen att ed inte bör införas vid förhör utom rätta (s. 230). Tingsrätten är dock tveksam till betänkandets resonemang om att eden och sanningsplikten många gånger torde ha begränsad betydelse för vittnesuppgifternas bevisvärde (s 230 ff). Tingsrättens erfarenhet är att vittneseden kan ha avgörande betydelse när det gäller att bedöma ett vittne som t.ex. stödbevis för en målsägandeberättelse. Detta problem kan dock elimineras om man inför en bestämmelse om att de personer vars berättelse det gäller, regelmässigt ska kallas till personlig inställelse inför tingsrätten, utom i de fall både åklagaren och den tilltalade kan vitsorda de sakuppgifter som förhörspersonen lämnat.

Tidiga förhör som kan få betydelse för frågan att häva häktning eller restriktioner

Enligt förslaget ska bevis kunna tas upp av rätten under förundersökningen om den misstänkte är häktad och bevisupptagningen kan få betydelse för frågan om att häva häktningen eller restriktioner som har meddelats.

Enigt tingsrättens mening bör man räkna med att denna bestämmelse får en begränsad betydelse. Även om förhörsuppgifter säkras i ett tidigt skede är det inte säkert att kollusionsfaran minskar. Om restriktioner hävs eller om den misstänkte försätts på fri fot efter en bevisupptagning, kommer det ofta att kvarstå en risk för att den misstänkte påverkar förhörspersonen, främst genom att försöka förmå personen att ändra sina uppgifter. Redan idag görs sådana bedömningar när en häktningsfråga prövas. Om en förhörsperson är så viktig att bevisupptagning bör ske före huvudförhandlingen, framstår det inte som långsökt att tro att en misstänkt är särskilt intresserad att påverka den personen även efter att en bevisupptagning skett. Tingsrätten anser att det finns risk för att denna bestämmelse skapar merarbete i form av bevisupptagningar som inte motiverar syftet med bestämmelsen.

Avslutning

Som framgår av det ovanstående är tingsrätten positiv till att förhör kan hållas i ett tidigt skede av utredningen. Detta gäller särskilt när förhör hålls av polis utom rätta under förutsättning att det är fråga om ljud- och bildupptagning samt att nödvändiga rättsäkerhetsa-

spekter beaktas. I utredningen nämns att ljud- och bildupptagning inom en snar framtid kommer att vara tekniskt dokumenterade (se bl.a. s. 178). Tingsrätten anser att ytterligare utredning bör ske i syfte att lagstadga om teknisk dokumentation av förhör under förundersökningen. Enligt de bilagor som fogas till utredningen från Polismyndigheten Nationella Operativa Avdelningen är de tekniska förutsättningarna idag mycket goda. En tydlig lagstiftning om detta bör kunna påskynda en regelmässig användning av ljud- och bildupptagning vid tidiga förhör.

I detta yttrande har deltagit lagmannen Lars-Erik Bergström samt rådmännen Hans Holback, Lars Vestergren (referent), Åsa Nord, Mats Torgils, Petter Granqvist, Karin Hellmont, Niclas Eltenius och Susanne Österlund

Lars-Erik Bergström

Lars Vestergren